

4. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення : звітність за січень-вересень 2019 р. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113897&libid=100820&c=edit&c=fo.

5. Криміналістика: підручник : у 2 т. Т. 1 / Ю. В. Шепітько, В. А. Журавель, В. О. Коновалова та ін. / за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 2019. 456 с.

6. Криміналістика : підручник / Ю. П. Аленін, Л. І. Аркуша, О. О. Подобний, В. В. Тіщенко та ін. / за ред. В. В. Тіщенка. Одеса : Вид. дім «Гельветика», 2017. 556 с.

7. Чорноус Ю. М. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів : монографія. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2017. 492 с.

Талалай Дмитро Володимирович,
начальник наукової лабораторії науково-організаційного центру Національної академії СБУ, доктор юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ

Протидія злочинності як окремий напрям державної політики передбачає реалізацію комплексу заходів у тому числі й щодо розвитку і вдосконалення механізмів функціонування кримінальної процесуальної діяльності, які відповідатимуть характеру і масштабам злочинності сьогодення.

На нашу думку, оптимізація діяльності органів досудового розслідування є одним з ключових питань, комплексне вирішення якого є достатньо актуальним як для теорії, так і практики вітчизняної системи правоохоронних органів.

Одним з проблемних аспектів, які вже досить тривалий час дискутується у фахових колах, є можливості зменшення навантаження на органи досудового розслідування за рахунок застосування альтернативних або спрощених підходів до розслідування злочинів невеликої тяжкості. На нашу думку, подібні ініціативи заслуговують на увагу, адже у більшості випадків оперативність та швидкість розслідування кримінальних правопорушень будь-якої категорії тяжкості залежить саме від їх кількості з розрахунку на одного слідчого правоохоронного органу.

Сьогодні, на думку багатьох фахівців, одним з можливих варіантів вирішення такого завдання є впровадження інституту кримінальних проступків в систему кримінального та кримінального процесуального законодавства.

Варто зазначити, що саме така модель вже прийнята на законодавчому рівні: 1 січня 2020 року набудуть чинності зміни до вищевказаного законодавства у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» [1].

Правовими підставами прийняття зазначених законодавчих норм є, на сьогодні чинна, Концепція реформування кримінальної юстиції, що була схвалена рішенням Ради національної безпеки та оборони України від 15.02.2008 р. «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів» [2] та затверджена Указом Президента України від 08.04.2008 р. № 311/2008 [3].

Саме цим документом було визначено необхідність трансформування певної частини злочинів в окрему категорію – «кримінальні проступку» з посиланням на те, що, по-перше, це створить передумову для реалізації європейських принципів і гарантій дотримання прав людини, а також подальшої гуманізації кримінальної відповідальності; по-друге, чинний Кримінальний кодекс України, незважаючи на поділ злочинів залежно від ступеня їх тяжкості, передбачає для осіб, які визнаються винними в їх вчиненні, однаковий юридичний наслідок: судимість; по-третє, певні діяння, передбачені кримінальним законом, не мають такого ступеня суспільної небезпеки, щоб внаслідок їх вчинення суттєво обмежувати права і свободи людини і громадянина.

Впровадження у вітчизняне законодавство подібних норм матеріального права зумовлює необхідність законодавчого врегулювання особливостей досудового розслідування окремої категорії суспільно-небезпечних діянь – кримінальних проступків та їх судового розгляду, зокрема запровадження спрощеного порядку.

У такому контексті, слід дійти висновку про те, що запровадження спрощеного порядку розслідування злочинів невеликої тяжкості надасть достатню можливість зосередити діяльність слідчих апаратів на розслідуванні тяжких та особливо тяжких злочинів.

Однак, на нашу думку, окремі положення Закону, якими забезпечується введення кримінального проступку в площину кримінального процесуального права, мають суперечливий характер у співвідношенні з діючим законодавством.

Так, зокрема, запропоновані зміни, виокремлюючи коло уповноважених суб'єктів на провадження досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання, передбачають доповнення статті 3 Кримінального процесуального кодексу України [4] пунктами 4¹ та 7¹, в яких надані визначення термінів «дізнавач» та «керівник органу дізнання». Аналіз змісту даних категорій, дає можливість констатувати, що законодавець перелічуючи підрозділи дізнання

уповноважених правоохоронних органів, відніс до їх переліку також органи Служби безпеки України.

У той же час, відомче законодавство чітко закріплює, що попередження, припинення, виявлення та розкриття кримінальних проступків не належить до завдань вітчизняної спецслужби, адже її діяльність спрямовується саме на припинення й розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління і економіки та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України (державних злочинів) (ст.ст. 2, 5) [5].

На нашу думку, в цій частині між положеннями Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» [1] та Закону України «Про Службу безпеки України» [5] є неузгодженість.

Вважаємо, що для забезпечення належної нормативно-правової регламентації кримінальної-процесуальної діяльності в цілому, а також забезпечення функціонування уповноважених суб'єктів, зазначені вище норми потребують усунення протиріч. У такому контексті врахування компетенції Служби безпеки України сприятиме уточненню орієнтирів для організації діяльності учасників відносин, а також напями досягнення фактичних цілей правового регулювання досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22.11.2018 № 2617. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19>.

2. Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів : Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15.02.2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0009525-08>.

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів» : Указ Президента України від 08.04.2008 № 311/2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/311/2008>.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.12. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–13. Ст. 88.

5. Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992 № 2229-12 (у редакції від 03.07.2019 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>.

Таран Олена Вікторівна,

провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник;

Тарасенко Олександр Сергійович,

заступник начальника відділу професійної підготовки управління професійної освіти та науки Департаменту персоналу, організації освітньої та наукової діяльності МВС України, кандидат юридичних наук

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРОСТУПКИ

Процесуальними джерелами доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки, крім визначених статтею 84 КПК України, визначено пояснення осіб, результати медичного освідування, висновки спеціаліста, показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису.

Такі процесуальні джерела доказів не можуть бути використані у кримінальному провадженні щодо злочину, окрім як на підставі ухвали слідчого судді, яка постановляється за клопотанням прокурора (ст. 298-1 КПК України).

Отже, процесуальними джерелами доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки є:

Показання відповідно до ст. 95 КПК України – це відомості, які надаються в усній або письмовій формі під час допиту підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим, експертом щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для цього кримінального провадження.

Підозрюваний, обвинувачений, потерпілий мають право давати показання під час досудового розслідування та судового розгляду.

Свідок, експерт зобов'язані давати показання слідчому, прокурору, слідчому судді та суду в установленому КПК України порядку.

Суд може обґрунтовувати свої висновки лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання або отриманих у порядку, передбаченому ст. 225 КПК України. Суд не вправі обґрунтовувати судові рішення показаннями, наданими слідчому, прокурору, або посилятися на них.